

Riigikogu korruptsioonivastase erikomisjoni istungi protokoll nr 99

Tallinn, Toompea

Esmaspäev, 06. juuni 2022

Algus 13.17, lõpp 14.01

Juhataja: Riina Sikkut (esimees)

Protokollija: Anu Kärtner (nõunik)

Võtsid osa:

Komisjoni liikmed: Mati Raidma, Valdo Randpere, Priit Sibul, Marko Šorin

Komisjoni ametnikud: Vivian Põld (konsultant), Riigikogu Kantselei avalike suhete osakonna kommunikatsiooninõunik Maris Meissaar

Puudus: Paul Puustusmaa

Kutsutud: Kaitsepolitseiameti peadirektor Arnold Sinisalu

Päevakord:

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Kohtumine Kaitsepolitseiameti peadirektoriga
3. Ettepaneku tegemine Riigikogu juhatusele fraktsioonide ja komisjonide lobikohtumiste avalikustamiseks alates 2022. aasta sügisistungjärgust
4. Info ja muud küsimused

1. Nädala töökava kinnitamine

Riigikogu korruptsioonivastase erikomisjoni nädala (06.-12.06.2022) töökava

Komisjoni istung esmaspäev, 6.06.2022 kell 13.17

1. Nädala töökava kinnitamine
2. Kohtumine Kaitsepolitseiameti peadirektoriga
3. Ettepaneku tegemine Riigikogu juhatusele fraktsioonide ja komisjonide lobikohtumiste avalikustamiseks alates 2022. aasta sügisistungjärgust
4. Info ja muud küsimused

Otsustati:

1.1. Kinnitada nädala töökava (konsensus: Mati Raidma, Valdo Randpere, Riina Sikkut, Marko Šorin).

2. Kohtumine Kaitsepolitseiameti peadirektoriga

Riina Sikkut tervitas külalist ja tõi välja, et Riigikogu XIV koosseisu ajal on Kaitsepolitseiameti peadirektor kohtunud korruptsioonivastase erikomisjoniga 2. detsembril 2019, 23. aprillil 2020 ja 8. novembril 2021. Juba Riigikogu käesoleva koosseisu korruptsioonivastase erikomisjoni esimesel kohtumisel Kaitsepolitseiameti peadirektoriga tõi

hr Sinisalu 2019. aastal välja, et kui majanduslik olukord on stabiilne, on suurem tõenäosus rahulikumatele aegadele ka riigi sisejulgeolekus. Seevastu majanduslikult ärevamatel aegadel võib ka oht sisemisele julgeolekule suureneda, kuivõrd majanduslikel kaalutlustel võidakse teha otsuseid, mille raames tehtavad toimingud ja/või saabuvad tagajärjed võivad ohustada nii riigi sisemist kui välist julgeolekut. Nt COVID-19 mõjud tõid ilmsiks mõned nõrgad kohad otsuseprotsessides.

Riina Sikkut palus anda ülevaate viimaste aastate arengust korruptsioonivastases võitluses. **Arnold Sinisalu** rõhutas korruptsioonivastase võitluse olulisust riigikaitse integraalse osana, kuivõrd ka igati toimiva põhiseadusliku korra kaitse puhul saab vaenlane sisse imbuda just korruptsiooni kaudu. Nii on põhjendamatu nt eeldus, et piirduks nt ühekordse altkäemaksu vastuvõtmisega, sest teave toimunud levib, mistõttu rikkumine suure tõenäosusega kordub ning võimaldab kahjulikel mõjudel riiki imbuda. Viimaste aastate arengud näitavad, et korruptsioon ei suuda ohustada põhiseaduslikku korda, kuid korruptsiooniga võitlemata jättes võib juhtuda nii mõndagi. Eestis on korruptsiooni vähe, kuid kohane on seada eesmärgid kõrgemale, nt korruptsiooninäitajad on paremad Põhjamaades ning Eestis on näitajad paremad kui Lätis ja Leedus, rääkimata muudest Ida-Euroopa riikidest. Riigi tasandil on korruptsiooni järjest vähem ja pigem on probleeme erasektoris ja kohalikes omavalitsustes. Kuivõrd Kaitsepolitsei menetleb korruptsioonisüütegusid suuremates omavalitsustes¹, ei saa sealseid tendentse kogu Eesti peale üldistada, kuid suuremates omavalitsustes on rohkem toimetamist, sh ka rohkem võimalusi seadusega vastuollu minna. Kohalikul tasandil toimub ka korruptsiooni ennetamine, nt Tallinnas endise linnapea T. Aasa ajal töötati välja koostöös advokaadibürooga Sorainen korruptsioonivastane strateegia. Tallinna linnaga seondub küll kriminaalmenetluses olev Porto Franco juhtum, kuid loodetavasti on tegemist kahetsusväärse erandiga.

Riina Sikkut viitas Kaitsepolitseiameti värskete aastaraamatule² ja uuris seal kajastatavate juhtumite kohta.

Arnold Sinisalu selgitas, et aastaraamatu eesmärk on anda avalikkusele üldine pilt Kaitsepolitseiameti tegevusest ja saavutustest ning illustreerida toimunud rohkem kõlapinda tekitavate juhtumitega. Korruptsiooni osas on aktuaalseimad riigi tasandil aset leidnud korruptsioonijuhtumid. Avaliku teenistuse seaduse järel sai võimalikuks riigiametnikel töötada riigitööga samal ajal ka sama valdkonna äriühingutes ning on juhtunud, et riigiametnikud on omavahel andnud altkäemaksu IT-hangete puhul kasutades ära siseteavet valdkonna konkurssidel osalemiseks. See on kahjuks negatiivne trend, sest ministeeriumide sisekontrollimeetmetega ei saa äriühingutest leida kõigi töötajate ja teenistujate seoseid. Seega seaduse leebemaks muutmisega ei kaasnud kompensatsioonimehhanismi kaasneda võivate kahjulike mõjude jaoks. Korruptsioon on peitkuritegu ning sisekontrollil peab olema küll süsteemne ülevaade, kuid sellest ei piisa alati kõigi võimalike seoste tuvastamiseks ning juhtumi asjaolude selgitamiseks võib olla vajalik teavet juurde koguda.

Kaitsepolitseiamet on vaadanud ka Kaitseväes toimuvat, kuhu suunatakse suured ressursid, mille kasutus peab olema korrektne. On olnud mõned väikesemahulised kõrvalekaldumised, kuid tegemist ei ole süsteemse probleemiga. Kaitseväe sisekontroll ning Sõjaväepolitsei on tähelepanelikud ning vajadusel koostöös Kaitsepolitseiga on astunud vajalikud sammud. Aastaraamatus on kajastatud ka juhtum korruptsioonist õiguskaitseasutustes, kus Politsei- ja Piirivalveameti sisekontrolli töötaja tegi oma ametikoha ja ülesannetega kokkusobimatut koostööd uurimisalusega. Kokkuvõttes – on juhtumeid, mis tulenevad inimlikest eksimustest, vahel on keegi pettunud süsteemis ning nt laiskusest toimub kokkumäng, tehes näilisi pakkumisi millegi soetamiseks.

Riina Sikkut küsis käesolevale rahvusvahelisele olukorrale viidates, kas sõda on Kaitsepolitseiameti jaoks teinud mõne temaga edasiliikumise lihtsamaks?

¹ Vabariigi Valitsuse 11.04.2013 määrus nr 60 Politsei ja Piirivalveameti ja Kaitsepolitseiameti vaheline uurimisalluvus § 2 lg 2 p 4

² KAPO Aastaraamat 2021-2022

https://kapo.ee/sites/default/files/content_page_attachments/Aastaraamat_2021-22.pdf

Arnold Sinisalu kinnitas, et mõne teema käsitlemine on Kaitsepolitseiametil tõepoolest lihtsamaks muutunud. Samas peab kõik toimuma seaduslikult ning põhjendatult, nt inimeste musta nimekirja panemine. Endiselt on Venemaal soov Eesti kaudu tehnikat vedada ning selle avastamine on keeruline, sh äriühingute tõttu, kes Venemaa soovidele vastu tulla saaksid. Eesti kaasaegne ärikeskkond on niisugusteks sammudeks mugav, võimaldades nii e-residentsust kui e-pangandust ning mitmetest riikidest vähem bürokraatiat. Sanktsioonide efektiivne rakendamine vajab ühest lähenemist – on olnud juhtum, kus keelu all olevale laevale on Hollandis siiski seadmed paigaldatud. Venemaa suutlikkus sanktsioonidest ümber minna on päris hea. Sõja positiivsetest mõjudest tasub välja tuua, et tervikuna on riigi julgeoleku seisukohalt hea, et Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet sulges Venemaa telekanalite edastamise Eestis. Selle positiivsed mõjud riigile ilmnevad aja jooksul, kuid venekeelsele elanikkonnale mõjub see võõrutuskuurina Venemaa meediast, sh kuivõrd kõik ei seadista oma tehnikat ümber Vene kanalite edasivaatamiseks. Kõige rohkem on Venemaa kallaletung Ukrainale mõjutanud ohupildiga tegelevaid asutusi. Eestis on Ukrainas toimuva sõja tõttu küll palju ärevust, kuid 9. mai kogemus oli positiivne, sh õiguskaitseasutuste ennetustöö tulemusena oli kõik rahumeelne ning Georgi linte ei olnud palju, jne.

Valdo Randpere tõi Venemaa telekanalite Eestis edastamise keelamise positiivse järelmina esile ETV+ vaadatavuse kasvu. Viidates oma kogemusele IT-valdkonnas uuris V. Randpere, kas mõni ministeerium on korruptsioonijuhtumitega IT-hangetes teistest rohkem silma paistnud.

Arnold Sinisalu ei pidanud võimalikuks järeldada, et mõnes ministeeriumis oleks IT-hangetes rohkem võimalik kokkumängudeks, lihtsalt Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ja Justiitsministeeriumi alluvuses on suuremad IT-keskused, kus võis olla soodsam pinnas probleemi tekkeks, mis oli siiski isikupõhine, mitte süsteemne probleem.

Mati Raidma viitas, et korruptsioon julgeolekuohuna ei ole varem niisugusel kujul – hübriidrelvana - radaril olnud ja uuris, kuidas toimib Kaitsepolitseiameti koostöö Keskkriminaalpolitseiga kohalike omavalitsuste osas.

Arnold Sinisalu kinnitas, et kohalike omavalitsuste osas toimub pidev teabevahetus kuid menetlust on parem läbi viia ühes asutuses.

Riina Sikkut uuris, kas ja kuidas jälgib Kaitsepolitseiamet sanktsioonide rakendamist? Venemaa on olnud arvestatav majanduspartner ning Eestis on kindlasti neid, kes saavad sanktsioonide rakendamisest kahju. Euroopa Liit (EL) ja muu maailm on Venemaale kehtestanud majandussanktsioone ning Eesti on olnud mitmete sanktsioonide eestkõneleja, samas on olnud võimalik ajalehest lugeda Vene tankeritest Eesti vetes³. Mida selle teadmise teha, et Eesti vähem ohustatud oleks? Keegi saab sellest majanduslikku kasu ning sanktsioonide mittejärgimine õõnestab Eesti ja EL turvalisust ning venitab sõda.

Arnold Sinisalu kinnitas, et Kaitsepolitseiamet jälgib sanktsioonide rakendamist.

Mati Raidma uuris, kuidas jälgib Kaitsepolitseiamet Vabariigi Valitsuse poolt 18 märtsil 2021 heakskiidetud „Lobistidega suhtlemise hea tava ametiisikutele“ rakendamist.

Arnold Sinisalu viitas, et reeglistikku on rakendatud alles 1 aasta ning kohane on järeldusi teha 3-4 aasta pärast. Kahtlemata on lobikohtumiste registreerimine ja avalikustamine edasimine. Siiski tuleb nentida, et korruptsioonitehinguni on võimalik jõuda nii lobikohtumist avalikustamata kui ka avalikustades.

Marko Šorin tõi näite kohalike omavalitsuste praktikast, kus hanke võitis 4 maakonna kaugusel asuv ettevõtte ning halduslepingut täitma asusid kohalikud isikud, kes seotud ka kohaliku omavalitsuse esindajatega. Teiseks - kuidas hinnata e-residentsusega kaasnevaid positiivseid ja negatiivseid mõjusid?

Arnold Sinisalu kinnitas, et e-residentsus annab Kaitsepolitseiameti ohuhinnangu kohaselt palju võimalusi, kuid sel on ka maandamata riske. Sh on islami taustaga riikide e-residentide osas tuvastatud isikuid, kes seonduvad ISISe ja Al-Qaidaga. Kolmandate riikide isikute tausta

³ <https://forte.delfi.ee/artikkel/96427815/galerii-kakumae-lahes-toimuv-naitab-nii-hambutud-voivadki-olla-euroopa-sanktsioonid-venemaale> Postimees 17. aprill 2022

kontrollimine on keerulisem, kui NATO ja EL riikide isikutel. Seega IT-võimaluste ja riskide hindamine ei käi alati koos ning ministriumide strateegiline juhtimine ja õiguskaitse seisukohad ei pruugi kattuda. Kohati on keeruline tuvastada e-residendi kasusaaja ning rahapesuskeemi võib juhtida ida suunast. M. Šorini näide kohaliku omavalitsuse hankest väärib tähelepanu.

Priit Sibul palus käsitleda Ukraina ja Venemaa põgenikega seonduvat. Kas Kaitsepolitsei ameti hinnangul on vaja midagi seadusandlikult muuta, et Kaitsepolitsei amet saaks teemat paremini käsitleda?

Arnold Sinisalu kinnitas, et riiki sisenejatega suheldakse, sh vesteldakse isikutega, kes võiksid olla sõdivate poolte sõjaväekohustuslased, sh meditsiiniväljaõppe saanud naistega ning kuigi kümneid inimesi on piirilt tagasi saadetud - keelatud neil Eestisse sisenemine - ei ole midagi väga hullu avastatud. Kahtlemata tuleb olla valvas. Välja võib tuua Donetskis ja Luhanskis sündinud isikuid, kel võib ka Venemaa kodakondsus olla. Riiki siseneda soovijate hulgas on ka sõjakuritegude ohvreid ning neil päevil allkirjastab Riigiprokuratuur protokollid liitumaks Ukrainas toimepandud sõjakuritegude uurimisrühmaga. Kõiki mõjutab ka sõjaga kaasnenud hinnakasv ning alati on ühiskonnas inimesi, kes on valmis oma rahulolematust ükskõik millele näitama vägivaldse meelevaldusega.

Priit Sibul viitas otsusele loobuda Venemaalt tuleva energia kasutamisest, kuid selles osas ei ole tehtud seadusandlikku otsust. Samas on teada Venemaalt pärineva kütuse ümberpumpamisest, sest otsitakse võimalusi kauba ja tarbija teineteiseni jõudmiseks.

Arnold Sinisalu selgitas, et sanktsioonidest ümbermineku proleem on olemas ning Kaitsepolitsei amet jälgib. Venemaal on alati olnud proleem ka lääne tehnoloogia saamiseks ning siinses suures vene kogukonnas on huvi ka niisuguse äri tegemiseks. E-residentsus ja mitmed teised kaasaegsed lahendused võivad võimaldada ka sanktsioone vältida. Sh oli nt laevade kõrgtehnoloogia tarne puhul märgitud lõpptarbijaks Jaapanis asuv ettevõtja, kelle andmete kontrollimisel osutus, et tegemist ei olnud usaldusväärse partneriga.

Priit Sibul juhtis tähelepanu topeltkodakondsusega isikutele, kes võivad teenida vastandlikke huvisid.

Arnold Sinisalu kinnitas, et Kaitsepolitsei amet jälgib ka niisuguseid võimalusi.

Riina Sikkut nimetas, et Riigikogu menetluses on rikkumisest teavitaja kaitse seadus⁴, mille üks eesmärk on kaitsta neid, kes rikkumisest teavitamise korral võivad kannatada saada. Kas Kaitsepolitsei ameti aastaraamatus (nt lk 44) kirjeldatud juhtumeid oleks olnud võimalik rikkumisest teavitaja kaitse seaduse meetmete abil ära hoida?

Arnold Sinisalu nentis, et rikkumisest teavitaja kaitse teema võib kohati olla väga keeruline. Komisjoni liikmed tänasid Kaitsepolitsei ameti peadirektor Arnold Sinisalu sisukate selgituste eest.

3. Ettepaneku tegemine Riigikogu juhatusele fraktsioonide ja komisjonide lobikohtumiste avalikustamiseks alates 2022. aasta sügisistungjärgust

Riina Sikkut viitas komisjoni eelmisele 30.05.2022 istungile, kus komisjon otsustas teha ettepaneku hakata alates 2022. aasta sügisest istungijärgust registreerima ja avalikustama Riigikogu fraktsioonide ja komisjonidega toimuva lobikohtumisi analoogiliselt Vabariigi Valitsuse poolt 18. märtsil 2022 heakskiidetud „Lobistidega suhtlemise hea tava ametiisikutele“⁵ punktile 7 ja tutvustas Riigikogu juhatusele komisjoni poolt tehtava ettepaneku projekti.

Ettepaneku kohaselt tuleb alates 2022. aasta sügisest istungijärgust registreerida ja kvartaalselt avalikustada fraktsioonide ja komisjonide kohtumisi huvirühmade ja lobistidega. Käesoleval ajal on lobistidega suhtlemise soovitusel Riigikogu liikmetele esitatud Riigikogu liikme heade tavade üks osa – korruptsioonivastase erikomisjoni 29. mai 2017. aasta istungil heakskiidetud „Korruptsioonivastase erikomisjoni soovitusel Riigikogu liikmetele

⁴ SE 504 Rikkumisest teavitaja kaitse seadus, [rikkumisest teavitaja kaitse seaduse eelnõu](#)

⁵ Lobistidega suhtlemise hea tava ametiisikutele <https://www.korruptsioon.ee/et/huvide-konflikt/lobistidega-suhtlemise-hea-tava>

suhtlemisel huvirühmade esindajatega“.⁶ Komisjon otsustas 13.12.2021 „Riigikogu liikme hea tava“ saata fraktsioonidele ettepanekute tegemiseks tavade muutmiseks ja edasiarendamiseks, kuid sisulisi ettepanekuid ei laekunud ning põhimõtteliselt oldi rahul kehtiva redaktsiooniga. Fraktsioonidele ja komisjonidele lobikohtumise registreerimise ja kvartaalse avaldamise kohustuse kehtestamise osas on kohane, kui selle otsustab Riigikogu juhatus Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse alusel (§ 13 lg 2 p 18 või 21 alusel).

Valdo Randpere tegi ettepaneku lisada Riigikogu juhatusel tehtavasse ettepanekusse nõunike koolitamine selle ülesande täitmiseks.

Priit Sibul soovis teada kuidas teiste riikide parlamentides lobikohtumised on reguleeritud.

Riina Sikkut viitas 2022. aasta märtsist maini toimunud ümarlaudadel tehtud esitlustele ja toimunud diskussioonidele, kus selgus, et paljude riikide parlamentides on lobikohtumiste avalikustamine rangem. Komisjoni ettepanek ei ole suunatud seaduse muutmisele, vaid korrastamiseks Riigikogu liikme hea tava ühe osa rakendamist.

4. Info ja muud küsimused

Riina Sikkut viitas korruptsioonivastase seaduse § 9 lõikele 4, mille kohaselt komisjon annab kord aastas Riigikogule ülevaate oma tööst ning ülevaate projekti arutelu on planeeritud järgmise nädala istungile.

Teiseks on oluline jätkata Maaelu Edendamise Sihtasutuse poolt kriisimeetmete rakendamise uurimisel ilmsikstulnud küsimuse – kas ja millises ulatuses rakendatakse riigi juriidiliste isikute poolt finantsteenuste pakkumisel haldusmenetluse käsitlemist. Rahandusministeerium on teatanud, et saab oma ülevaate valmis sügiseks ning Justiitsministeerium uurib samuti HMS kohaldamise praktikat. Komisjon saadab Rahandusministeeriumile ja Justiitsministeeriumile meeldetuletuse.

(allkirjastatud digitaalselt)
Riina Sikkut
juhataja

(allkirjastatud digitaalselt)
Anu Kärtner
protokolliaja